

Marchwiński, Roman

Wystawa pt. "Wojciech Kętrzyński" w Muzeum Mazurskim

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 2, 442-444

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sesję zamknęła dyskusja, która wywiązała się nad wygłoszonymi referatami. W dyskusji udział wzięli: doc. dr W. Chojnacki, mgr W. Jabłońska, W. Kętrzyński — wnuk, Z. S. Maślanka i mgr K. Stefanicka.

ROMAN MARCHWIŃSKI

WYSTAWA PT. „WOJCIECH KĘTRZYŃSKI” W MUZEUM MAZURSKIM

W dniu 15 marca 1968 r. w ramach obchodów „Roku Kętrzyńskiego” w salach zamku olsztyńskiego została otwarta wystawa pt. *Wojciech Kętrzyński*, urządzona przez Muzeum Mazurskie w Olsztynie. Celem wystawy było zapoznanie mieszkańców województwa olsztyńskiego i turystów z życiem, działalnością i twórczością naukową Wojciecha Kętrzyńskiego.

Ekspozycje zaprezentowane na wystawie pochodziły z Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Biblioteki PAN w Kórniku, Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Olsztynie, Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego, Biblioteki PAN w Gdańsku, Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Książnicy Miejskiej w Toruniu, Muzeum Narodowego w Warszawie, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie oraz Muzeum w Kętrzynie.

Całość wystawy rozmieszczono w 27 gablotach, wypełnionych aktami, dokumentami i pracami drukowanymi Wojciecha Kętrzyńskiego w układzie chronologiczno-rzeczowym. Wystawę uzupełniały fotogramy, plansze i ekspozycje dodatkowe, tematycznie związane z ekspozycjami wyłożonymi w gablotach. Obrazowały one środowiska oraz epokę w jakiej żył i tworzył Kętrzyński.

W pierwszej gablocie umieszczono dokumenty z okresu germanizacji Mazur w XIX wieku. Znalazło się tu pismo osławionego germanizatora szkolnictwa na Mazurach, radcy szkolnego w Gąbinie — Raettiga, memoriał władz prowincji pruskiej o stanie szkolnictwa polskiego na Mazurach i dalej pismo tychże władz zawierające wytyczne w sprawie organizacji akcji przeciw ruchowi polskiemu na Warmii i Mazurach.

Osobna gablota mieściła rękopis pamiętnika Kętrzyńskiego pt. *Z dziejów mojej młodości* (stałe przechowywany w Dziale Rękopisów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu).

Dalsze gabloty ilustrowały zagadnienie życia polskiego na Warmii i Mazurach oraz dokumentowały sprawę niemieckiej części nazwiska Kętrzyńskiego.

Następnie wyłożono podręczniki, z których przypuszczalnie korzystał Wojciech Kętrzyński ucząc się języka polskiego — K. C. Mrońgowskiego, *Dokładny niemiecko-polski słownik*, Królewiec 1835—1837 i J. S. Bandtkiego, *Polnische Grammatik für Deutsche...*, Breslau 1824.

Szeroko potraktowano lata studiów uniwersyteckich Kętrzyńskiego w Królewcu, pokazując kopie dyplomów: wpisu na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Albertyńskiego z 13 X 1859 r. i immatrykulacyjnego na tenże wydział z 18 X 1859 r., podania zawierające prośby o stypendia oraz opinię prof. Schuberta o Kętrzyńskim. Pokazano również kopię znamiennego dokumentu

powtórnej immatrykulacji, gdzie Adalbert von Winkler kazał sobie przywrócić stare polskie nazwisko — Kętrzyński.

Udział Wojciecha Kętrzyńskiego w powstaniu styczniowym zobrazowały pisma zarekwirowane mu przez policję pruską we wrześniu 1863 r., a którymi były między innymi „Demokrata Polski”, odpisy patriotycznych wierszy wiążących się z manifestacjami w Warszawie w 1861 r. (*Czarny Motyl*) i broszurka pt. *O zbawieniu Polski*, wydana w Lipsku w 1862 roku. Ten dział eksponatów zamykał fragment wspomnień Kętrzyńskiego o powstaniu styczniowym pt. *Z młodości* drukowany w „Kronice Powszechnej”.

W dalszej kolejności przedstawiono dokumenty związane z odbywaniem aresztu przez Kętrzyńskiego w Moabicie i odsiadywaniem przez niego kary za udział w powstaniu styczniowym w twierdzy kłodzkiej. W gablocie znalazła się tłumaczona wtedy na język niemiecki „*Pieśń o ziemi naszej*” Wincen-tego Pola oraz egzemplarz tłumaczonej tamże na łacinę dysertacji doktorskiej pt. „*De bello a Boleslao Magno cum Henrico rege Germaniae gesto a. 1002--1005*”. Poza tym umieszczono pisma Kętrzyńskiego w sprawie odbycia kary więziennej z Berlina, 13 III 1865 r.) i do komendanta twierdzy kłodzkiej zawierające prośbę o swobodne poruszanie się w obrębie twierdzy.

Listy Kętrzyńskiego do Jana Działyńskiego i listy pracodawcy do swojego bibliotekarza oraz rękopis tomu IX „*Acta Tomiciana*” informowały o pracy Kętrzyńskiego w Bibliotece Kórnickiej.

Osobna korespondencja nawiązywała do czasów bytności Kętrzyńskiego na Pomorzu i Wielkopolsce, gdzie bezskutecznie zabiegał o jakąkolwiek pracę. Tu także zestawiono dokumenty dotyczące nieudanych starań Kętrzyńskiego o katedrę historii powszechnej na Uniwersytecie Jagiellońskim.

Najobszerniej potraktowano okres działalności Wojciecha Kętrzyńskiego jako dyrektora Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie. Jego działalność w Ossolineum zobrazowano na podstawie bogatego zestawu prac drukowanych. Rozróżniono w nich wydawnictwa źródłowe, z których wystawiono między innymi: *Monumenta Poloniae Historica*, *Kodeks dyplomatyczny klasztoru tyńskiego*, *Fontes Olivienses*. Osobno zestawiono prace analityczne poświęcone średniowiecznym dziejom Polski i Słowiańszczyzny. Ponad dwukrotny wzrost zbiorów Ossolineum w okresie dyrektury Kętrzyńskiego obrazowała tablica statystyczna. Pomysłowo sporządzona mapa podróży naukowych zilustrowała trud Kętrzyńskiego na polu jego odkrywczych kwere-nd archiwalnych i bibliotecznych. Katalog numizmatów Ossolineum oraz znakomity trzypiętomowy *Katalog rękopisów Zakładu Narodowego im. Ossolińskich* ukazywały postać Kętrzyńskiego jako wytrawnego numizmatyka i bibliotekarza. Roczne *Sprawozdania z czynności Zakładu Narodowego im. Ossolińskich* pióra Kętrzyńskiego uwiadczały starania dyrektora o ustawiczny rozwój tej placówki.

Całe pracowite i twórcze życie Kętrzyńskiego związane było jak najbardziej ze sprawą podtrzymywania ducha polskiego na Mazurach. Słusznie więc organizatorzy uczynili, poświęcając znaczną część wystawy temu zagadnieniu. Działalność spadkobiercy Gizewiusza szła tu dwiema drogami. Jedną z nich to gruntowne studia historyczne nad dziejami Prus, przy czym główny wysiłek Kętrzyńskiego skierowany był na udowodnienie polskości tej ziemi. Do takich należały wystawione prace: *Nazwy miejscowe polskie Prus Zachodnich, Wschodnich i Pomorza wraz z przezwiskami niemieckimi* (Lwów 1879) czy *O ludności polskiej w Prusiech niegdyś krzyżackich* (Lwów 1882). Obok tego Kętrzyński bezpośrednio angażował się w sprawy mazurskie. Świadczyła o tym na wystawie jego korespondencja z ówczesnymi działaczami mazur-

skimi — J. Sembrzyckim i M. Gierszem. O tym mówił również protokół z zebrania Towarzystwa Mazurskiej Inteligencji Ludowej w sprawie wydania czasopisma „Mazur” oraz jego praca publicystyczno-etnograficzna *O Mazurach*.

Postać Kętrzyńskiego na trwale weszła do nauki i kultury polskiej. Dał temu wyraz wcale już okazały zestaw rozpraw, szkiców i wydawnictw źródłowych poświęconych temu wielkiemu Polakowi.

Wystawę zamykały plansze obrazujące działalność i osiągnięcia Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w Olsztynie, placówki, która kontynuuje na Warmii i Mazurach chlubne tradycje naukowe swojego Patrona.